

Brzezińska, Jadwiga

"Polacy na Uniwersytecie Charkowskim 1805-1917", Artur Kijas, Poznań 2005 :
[recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 51/2, 279-280

2006

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Artur K i j a s : *Polacy na Uniwersytecie Charkowskim 1805–1917*. Poznań 2005.

Z dużym zadowoleniem należy powitać ukazanie się cennej książki Artura Kijasa, profesora Uniwersytetu Poznańskiego, pt. *Polacy na Uniwersytecie Charkowskim 1805–1917*. Monografia ta oparta na bogatych źródłach archiwalnych dokumentuje ważny dla naszej nauki i kultury okres zdobywania wiedzy przez polską młodzież na Uniwersytecie Charkowskim oraz udział Polaków w kadrze naukowej tej uczelni.

Charków, leżący w prawobrzeżnej Ukrainie, stał się w XVIII w. stolicą guberni, a w 1804 awansował na siedzibę wyższej uczelni. Do założenia tam uniwersytetu przez cara Aleksandra I przyczynił się arystokrata polski, Seweryn Potocki (1762–1829), kurator ukraińskiego okręgu szkolnego. On też obdarował hojnie Uniwersytet Charkowski przekazując mu swój gabinet mineralogiczny, zbiory malarstwa i rysunku, numizmatów oraz części biblioteki.

Po skompletowaniu składu profesorskiego uczelnia w Charkowie rozpoczęła swą działalność 17 (29) stycznia 1805 r. Początkowo studentami byli Ukraińcy i Rosjanie, a wśród 35 wykładowców był tylko 1 Polak, 9 Rosjan, a pozostali to byli Niemcy, Francuzi i Serbowie. Większa grupa uczonych polskich pojawiła się na Uniwersytecie w Charkowie najpierw w latach dwudziestych w związku z aresztowaniami na Uniwersytecie Wileńskim, a potem w latach trzydziestych po zamknięciu Uniwersytetu Wileńskiego. Później przez cały okres działalności Uniwersytetu w Charkowie do 1917 r. zarówno wśród studentów jak i w kadrze naukowej uczelni nie brakło Polaków, którzy cenili sobie życzliwe im środowisko charkowskie.

Autor w swojej książce przedstawił najpierw starania o uruchomienie Uniwersytetu, a następnie złożoną problematykę aktywności Polaków na tej uczelni w przedziale 3 czasokresów: 1805–1855, 1855–1880 i na przełomie XIX i XX wieku. Ostatni rozdział poświęcił Polonii Charkowskiej i jej znaczeniu dla studiujących rodaków. Poszczególne okresy w działalności Uniwersytetu Charkowskiego zostały omówione pod kątem polskiej kadry naukowej, studentów, problemów politycznych rzutujących na ich życie, udziału studentów w działalności konspiracyjnej. Jeden z podrozdziałów dotyczy Polaków studiujących farmację na Uniwersytecie Charkowskim.

Duże oddalenie od kraju i brak połączenia kolejowego aż do lat osiemdziesiątych XIX w. powodował, że Polacy początkowo niezbyt licznie pojawiali się, by studiować na Uniwersytecie Charkowskim. Było ich najpierw kilku, potem kilkunastu, a następnie kilkadziesiątu na różnych wydziałach. Najwięcej na Wydziale Lekarskim. Autor ustalił, że łącznie studiowało w Charkowie w omawianym okresie 1650 Polaków na ogólną liczbę 3909 studentów. Byli to synowie szlachty kresowej, rodzin wysiedlonych z majątków, a pod koniec XIX w.

dołączyła do nich młodzież ze stanu mieszczańskiego a nawet sporadycznie z chłopskiego.

Peryferyjne położenie Charkowa, a także wieloetniczny charakter miasta powodował, że Polacy byli tam przyjmowani życzliwie. Nie skarżyli się na policyjne szykany i inwigilacje za wyjątkiem osób uwikłanych w działalność konspiracyjną.

Szereg wybitnych uczonych jak profesorowie: Julian Pęski, Władysław Rother, Leon Cienkowski, Alfons Walicki, Ignacy Daniłowicz, Jan Krynicki, Aleksander Mickiewicz (brat Adama), Jan Sobestiański, Teodor Opęchowski, Leonard Kołmaczewski, Antoni Przeborski, Jan Stankiewicz, Józef Piechocki, Grzegorz Hreczyna, Bonawentura Klembowski, Andrzej Pawłowski, Antoni Stanisławski i inni, związali z Charkowem swoje życie twórcze: dydaktyczne i naukowe, przynosząc chlubę polskiemu narodowi.

Wielką zasługą autora jest, że z dużym zaangażowaniem i dociekliwością podjął badania w zakresie problematyki dotąd całkowicie nie opracowanej. Wykorzystał przy tym nie tylko archiwalia polskie i zagraniczne, ale także wszystkie dostępne opracowania, pamiętniki i czasopisma. Dzięki temu omawiana praca ma charakter rzetelnej monografii i wypełnia lukę w dokumentacji aktywności Polaków na Uniwersytecie w Charkowie w okresie od założenia uczelni do 1917 r. Podkreślić jeszcze trzeba piękny styl opracowania, co sprawia, że książkę czyta się z dużą łatwością i zainteresowaniem.

Jadwiga Brzezińska
(Kołobrzeg)

Grażyna Wrona: *Polskie czasopisma naukowe w latach 1918–1939*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2005, 407 s.

Według opinii autorki prezentowanej rozprawy „polskie czasopisma naukowe [...] realizując swoje podstawowe zadania, a więc dokumentowanie i upowszechnianie wyników badań naukowych, przenoszenie zdobyczy nauki światowej na grunt polski, integrowanie różnych kręgów ludzi związanych z nauką zawodowo, pełniły funkcję inspiratora oraz koordynatora badań naukowych” (s. 5). Wynika stąd konieczność badań nad dziejami i rozwojem periodyków naukowych, traktowanych jako jeden z wyznaczników postępu. Celem obszernej syntezy stało się zaprezentowanie polskich czasopism naukowych wydawanych w latach 1918–1939 z uwzględnieniem trzech elementów: 1) charakterystyki statystycznej badanych periodyków w wyznaczonym przedziale czasowym wraz ze wskazaniem zależności między ich rozwojem a innymi wyznacznikami postępu nauki i określeniem miejsca na światowych wykazach oraz listach czasopism